

Παιδαγωγική Φρενέ
Θεσμική Παιδαγωγική
Παιδαγωγική της
Αυτοδιαχείρισης

ΔΠΘ, ΤΕΕΠΗ Αλεξανδρούπολης

Σύγχρονες τάσεις παιδαγωγικής

Μαρία Παπαντωνίου mpapanto@psed.duth.gr

Célestin Freinet (1896-1966)

- 1914 διορίζεται δάσκαλος, 1915 επιστρατεύεται, 1917 πληγώνεται σοβαρά στον πνεύμονα, 1919 φτάνει στο σχολείο του Bar-sur-Loup.
- Γνωρίζει την παιδαγωγική του Dewey.
- 1922 επισκέπτεται τα Σχολεία του Αμβούργου, κρίνει την παιδαγωγική τους πολύ ατομικιστική. Υιοθετεί την σχολική έξοδο για τη « μελέτη του τοπικού περιβάλλοντος ». Καταργεί το καθηγητικό έδρανο.
- 1923 συμμετέχει στο 2^ο συνέδριο της Λίγκας, γνωρίζει τους Ferrière, Decroly, Cousinet.
- 1924 τυπογραφείο, ελεύθερο κείμενο, σχολική εφημερίδα, σχολικός συνεταιρισμός (Barthélemy Profit), σχολική αλληλογραφία (1926), εσπεράντο
- 1925 επισκέπτεται την ΕΣΣΔ και συναντά την Ναντέζντα Κρούπσκαγια (υπουργός παιδείας, σύζυγος του Λένιν). Εισάγει την εφημερίδα τοίχου.
- 1927 Δημοσιεύει το (*L'imprimerie à l'école*) Το τυπογραφείο στο σχολείο
- 1928 ιδρύει το Συνεταιρισμό Λαϊκής Εκπαίδευσης, (Coopérative de l'enseignement laïc (CEL)), μετατίθεται στο Saint-Paul-de-Vence

Célestin Freinet (1896-1966)

- 1929 ελεύθερο πλάνο εργασίας, σχολικά συνεργατικά αρχεία (φύλλα εργασίας για πχ. γραμματική, αριθμητική...)
- 1932 φύλλα αυτοδιόρθωσης, βιβλιοθήκη εργασίας
- 1932 αντιδράσεις, 1933 μακροχρόνια αναρρωτική άδεια
- 1935 ιδιωτικό σχολείο
- 1939-1941 φυλακίζεται: γράφει. 1944 στην αντίσταση
- 1946 (*L'École Moderne Française*) *Το Γαλλικό Μοντέρνο Σχολείο*. Αποχωρεί από τη Γαλλική Ομάδα Νέας Αγωγής (Henri Wallon).
- 1947 Διευθύνει το Συνεταιρισμό Λαϊκής Εκπαίδευσης (Coopérative de l'enseignement laïc (CEL)), το Συνεργατικό Ινστιτούτο του Μοντέρνου Σχολείου (l'Institut Coopératif de l'École Moderne (ICEM)), και τα περιοδικά.
- 1952 μετά από διαμάχες αποχωρεί από το Κουμμουνιστικό Κόμμα

- 1961 Διαγράφει τους Fernand Oury και Raymond Fonvieille οι οποίοι θα ιδρύσουν στη συνέχεια το κίνημα της θεσμικής παιδαγωγικής: Προς μια θεσμική παιδαγωγική
- Σύμφωνα με τον G. Ananzini (1972) μόνο το 5% των δασκάλων της γαλλικής δημόσιας εκπαίδευσης εφαρμόζει το σύστημα Φρενέ. Σύμφωνα με τον H. Peyronie (1999) το ποσοστό μειώνεται τη δεκαετία του 90 σε 1-2%

Παιδαγωγική Φρενέ

- Παιδί και ενήλικος την ίδια φύση, σε κανένα δεν αρέσει η υποταγή
- Η εργασία και όχι το παιχνίδι αποτελεί τη φυσική τάση του παιδιού
- Παιδαγωγικός ματεριαλισμός: Χώρος, υλικά, τεχνικές ως εργαλεία προσέγγισης της πραγματικότητας και της γνώσης. Σχολικός συνεταιρισμός και συνεργατική μορφή ζωής και μάθησης
- Φυσική μέθοδος και ψηλαφητή διερεύνηση (tâtonnement expérimental)
- Βασικότερες τεχνικές: Τυπογραφείο, ελεύθερο κείμενο, σχολική αλληλογραφία

Προς μια θεσμική παιδαγωγική

- 1961 Η παρισινή ομάδα του Μοντέρνου Σχολείου που οργανώνεται γύρω από το περιοδικό *Ο εκπαιδευτής του Ιλ ντε Φρανς (L'éducateur d'Île de France)* διερευνά τεχνικές προσαρμοσμένες στο αστικό παρισινό περιβάλλον. Με αφορμή ένα άρθρο του Raymond Fonvieille δημιουργείται σύγκρουση με τον Freinet και οι Fernand Oury και Raymond Fonvieille διαγράφονται και ιδρύουν την Ομάδα Παιδαγωγικών Τεχνικών (Groupe Techniques éducatives (GTE)).
- 1964 Σύγκρουση στα πλαίσια της νέας ομάδας και νέα διάσπαση. Ο Fernand Oury ιδρύει την Ομάδα Θεραπευτικής Παιδαγωγικής (Groupe éducation Thérapeutique (GET)) με αναφορές στην ψυχανάλυση και τη Θεσμική Ψυχοθεραπεία. Ο Raymond Fonvieille με τους Georges Lapassade, Michel Lobrot και René Lourau της Ομάδας Θεσμικής Παιδαγωγικής (Groupe de Pédagogie Institutionnelle (GPI)) εμπνέονται από την αμερικανική ψυχοκοινωνιολογία (Kurt Lewin, Carl Rogers).

Θεσμική Παιδαγωγική ψυχαναλυτικής έμπνευσης

- Ο Fernand Oury είναι ο μεγάλος αδερφός του Jean Oury που εφάρμοσε τις ιδέες του της Θεσμικής Ψυχοθεραπείας στην κλινική της La Borde:
- Γενικές Συνελεύσεις του προσωπικού και διαφορετική διαχείριση του καταμερισμού εργασίας και των σχέσεων μεταξύ των κατηγοριών του προσωπικού
- Ατελιέ και Club για τους ασθενείς
- Συνελεύσεις για την οργάνωση του Club και άλλων δραστηριοτήτων στις οποίες οι ασθενείς συζητούν και αποφασίζουν

Θεσμική Παιδαγωγική ψυχαναλυτικής έμπνευσης

- Ο Fernand Oury με την Aïda Vasquez παρουσιάζουν στο βιβλίο τους *Προς μια θεσμική παιδαγωγική; (Vers une pédagogie institutionnelle ?* (πρόλογος της Φρανσουάζ Ντολτό)) τις ιδέες και τις πρακτικές τους:
- 1 Οι δραστηριότητες: σχολική αλληλογραφία, σχολική εφημερίδα, σχολική έξοδος. Πρόκειται για τις Τεχνικές Φρενέ
- 2 Η οργάνωση: του χώρου, του χρόνου και των ομαδοποιήσεων. Ούτε η οργάνωση αλλάζει ιδιαίτερα αλλά η ανάλυσή της αποκτά θεωρητικό υπόβαθρο και κρίνεται ως σημαντική παιδαγωγικά για την αντιμετώπιση προβλημάτων ατομικών ή της ομάδας
- 3 Το Συνεταιριστικό Συμβούλιο. Αποκτά μεγαλύτερη θεωρητική, οργανωσιακή και παιδαγωγική βαρύτητα

(συνέχεια)

- 4 Οι μονογραφίες. Οι εκπαιδευτικοί συναντιούνται για να συζητήσουν με αφορμή κάθε φορά μια από τις μονογραφίες που συντάσσουν οι ίδιοι πάνω σε ένα από τα παιδιά με τα οποία ασχολούνται. Προβληματίζονται ομαδικά και με την επίβλεψη ενός ψυχαναλυτή (Aïda Vasquez για παράδειγμα). Χαρακτηριστικό του ρεύματος αυτού που συντελεί στην συνοχή του και στην συνεχή επιμόρφωση των μελών του.
- 5 Συναντήσεις επιμόρφωσης. Όπως και στο κίνημα Φρενέ
- 6 Ομάδα Θεραπευτικής Παιδαγωγικής (Groupe éducation Thérapeutique (GET)). Το όνομα της ομάδας. Διοργανώνουν τις διαφόρων τύπων συναντήσεις.

Θεσμική Παιδαγωγική ψυχαναλυτικής έμπνευσης

- Άλλες τεχνικές:
- Το « Τι νέα; » (« Quoi de neuf ? »)
- Τα επαγγέλματα
- Οι ζώνες επιπέδου και συμπεριφοράς
- Όσον αφορά την οργάνωση του χώρου, του χρόνου και των κανονισμών που τους διέπουν, αυτοί θεσπίζονται και αναλύονται σε σχέση με τις δυνατότητες ψυχικής ασφάλειας (εμπειρίας) που προσφέρουν. [J. Rain: Οι Νόμοι, οι Τόποι, τα Όρια επιτρέπουν την ανάδυση της Γλώσσας (Lois, Lieux, Limites qui permettent le Langage), Ζακ Λακάν: « Το ασυνείδητο είναι δομημένο σαν γλώσσα »]

Θεσμική Παιδαγωγική ψυχοκοινωνιολογικής έμπνευσης

- Το ρεύμα αυτό επηρεάστηκε από (Ardoino, Lourau, 1994):
- Τη Νέα Αγωγή, Την Παιδαγωγική Φρενέ, την ελευθεριακή παιδαγωγική
- Την κοινωνική ψυχολογία: Τον Jacob Moreno και τα κοινωνιογράμματά του
- Την αμερικανική ψυχοκοινωνιολογία: Τον **Kurt Lewin** (δυναμική των ομάδων): Σημαντικές έρευνες για: Ομάδες και αλλαγή στάσεων, το δημοκρατικό στυλ, τα T-groups (δείτε το άρθρο του Κ. Μπακιρτζή στο e-class)
- Την Προσωποκεντρική προσέγγιση, τη μη κατευθυντική ψυχοθεραπεία και παιδαγωγική του αμερικανού ψυχολόγου **Carl Rogers** (Άλλοι εκπρόσωποι: Max Pagès, Michel Lobrot, Κώστας Μπακιρτζής, Αλέξανδρος Κοσμόπουλος). Βασικές έννοιες: *Ενσυναίσθηση, Γνησιότητα, Ανεπιφύλακτα θετική αποδοχή* (δείτε το άρθρο του Κ. Μπακιρτζή στο e-class)
- Την αναρχική παράδοση (άμεση δημοκρατία - αυτοδιαχείριση)

Θεσμική Παιδαγωγική ψυχοκοινωνιολογικής έμπνευσης, ένα παράδειγμα

- Η αυτοδιαχειριζόμενη τάξη του René Lourau (τεχνικό λύκειο):
- Οι παιδαγωγικές δραστηριότητες συζητιούνται καθώς και ό,τι σχετίζεται με αυτές: αναλυτικό και ωρολόγιο πρόγραμμα, η δουλειά σε ομάδες...
- Η λειτουργία της τάξης αναλύεται και συναποφασίζεται: εσωτερικός κανονισμός, πειθαρχία, σχέσεις...
- Η βασική παιδαγωγική αρχή: η τάξη διαχειρίζεται τις δραστηριότητες ΚΑΙ διαρκώς αναλύει αυτή την αυτοδιαχείριση

Θεσμική Παιδαγωγική ψυχοκοινωνιολογικής έμπνευσης, το παράδειγμα του Αυτόδιαχειριζόμενου Λυκείου του Παρισιού

- Ιστορικά στοιχεία
- Επιρροές
- Παιδαγωγικές αρχές
- Το LAP από έναν από τους συνιδρυτές του
- Προβληματικές

Αυτοδιαχειριζόμενο Λύκειο του Παρισιού (Lycée Autogéré de Paris, LAP)

- 1981, Gabriel Cohn Bendit, « Ανοιχτή επιστολή στον σύντροφο υπουργό παιδείας (Alain Savary) », ίδρυση 4 σχολείων μεταξύ των οποίων το LAP.
- Επιρροές:
- Τα σχολεία του Αμβούργου (*Ο δάσκαλος σύντροφος και η ελευθεριάζουσα παιδαγωγική*)
- Το πειραματικό λύκειο του Όσλο (Jorgensen Mosse, *Το σχολείο ανήκει στους μαθητές του : το πειραματικό λύκειο του Όσλο, Αθήνα, Ανδρομέδα, 1984*)
- Ελευθεριακή παιδαγωγική (Άμεση Δημοκρατία)

LAP Η οργάνωση

- Δύο άξονες, δύο τύποι δραστηριοτήτων άρρηκτα συνδεδεμένοι:
- παιδαγωγικές δραστηριότητες: μαθήματα, θέματα (διαθεματική), ατελιέ, *project*
- δραστηριότητες διαχείρισης: Ομάδες Βάσης, Συνέλευση Διαχείρισης, Γενική Συνέλευση, Συνέλευση της παιδαγωγικής ομάδας, Επιτροπές (Υποδοχή, Διοίκηση, Βιβλιοθήκη, Προϋπολογισμός, Συντήρηση, Αξιολόγηση, Πληροφορική, Δικαιοσύνη, Προσανατολισμός, Μουσική και Καφετέρια)

LAP Οι αρχές

- Ελευθερία φοίτησης: ο καθένας είναι ελεύθερος να πάει στο μάθημα
- Συλλογική διαχείριση (και ανάλυση)
- Συλλογική αξιολόγηση και εξατομικευμένη παρακολούθηση της πορείας των μαθητών

Bernard Elman, Έξι φαινόμενα για μια προσέγγιση του LAP

- 1 Το φαινόμενο του Αγίου Ματθαίου:
- Κατά Ματθαίον 13:12 Διότι εἰς ἐκεῖνον, πού ἔχει κάτι, θὰ τοῦ δοθῆ καὶ ἄλλο καὶ θὰ περισσέψη· ἀλλὰ ἀπὸ ὅποιον δὲν ἔχει, θὰ ἀφαιρεθῆ καὶ ἐκεῖνο πού ἔχει.
- Το φαινόμενο του Αγίου Ματθαίου στις επιστήμες (R.-K. Merton)
- 1981, Rapport Schwartz, « να δώσουμε περισσότερα σε αυτούς που έχουν λιγότερα », ίδρυση των ζωνών εκπαιδευτικής προτεραιότητας (ZEP)
- Η ιδέα είναι να προσφέρουν σε αυτούς για τους οποίους οι προϋποθέσεις είναι δυσμενέστερες τα απαραίτητα μέσα και τους κατάλληλους για αυτούς τρόπους μάθησης

(συνέχεια)

- 2 Το φαινόμενο Hawthorne: Το πείραμα του Elton Mayo στο εργοστάσιο Western Electric (test-room) που έδειξε την αξία της συλλογικότητας
- Η ιδέα είναι ότι η συμμετοχή στην συλλογικότητα και στις αποφάσεις για τα « κοινά » αποτελεί ισχυρό κίνητρο για μάθηση και εργασία
- 3 Το φαινόμενο του Πυγμαλίωνα: Πυγμαλίων της Κύπρου, Πυγμαλίων του B. Shaw, R.-K. Merton: αυτοεκπληρούμενη προφητεία, Rosenthal Robert, Lenore Jacobson, *Pygmalion in the Classroom : Teacher Expectation and Pupils' Intellectual Development*, 1968.
- Η ιδέα είναι ότι η « ματιά » και οι προσδοκίες των ενηλίκων παράγουν αποτελέσματα στις συμπεριφορές των παιδιών και στη μάθηση (Εξ ου και η άρνηση του όρου Δεύτερη Ευκαιρία)
- 4 Το φαινόμενο Mühlmann: αποτυχία της προφητείας εξαιτίας της αρχής της ισοδυναμίας, της τάσης να επανέλθει η συγκεντρωτική, κρατική μορφή και οι σχέσεις κυριαρχίας. Και το φαινόμενο Elman: αποτυχία της προφητείας της αποτυχίας χάρη στην αντι-θεσμική εναλλακτική δράση: η αυτοδιαχείριση ως προϋπόθεση για την εξάλειψη του κράτους
- Η ιδέα είναι ότι για να διατηρηθεί το αρχικό όραμα, πρέπει αυτό να είναι συνεχώς επί διαπραγμάτευση και όχι να παγιώνεται

LAP Προβληματικές

- Οι σχέσεις με τους γονείς: ο γονέας ενημερώνεται με την συγκατάθεση του μαθητή
- Οι σχέσεις με την κοινότητα: Υπουργείο, έρευνα, δημοσιογράφους, διαδηλώσεις, εκδηλώσεις, ταξίδια, σύλλογος των φίλων του LAP. Αποτελούν ευκαιρίες για ανάλυση και διαπραγμάτευση της λειτουργίας του σχολείου και των θεσμών του
- Πειραματικό; Ιδιωτικό ή δημόσιο; Ποια από αυτές τις επιλογές διασφαλίζει στη δομή την απαραίτητη ελευθερία προκειμένου να προστατεύσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της;
- Η δομή αυτή αποτελεί μια « Δεύτερη ευκαιρία », μια εναλλακτική πρόταση για τη σχολική αποτυχία, τη σχολική εγκατάλειψη και τη σχολική παραβατικότητα;
- Η δομή δεν αρνείται να επιτελέσει Κοινωνική εργασία, Κοινωνική δράση, κοινωνικοποίηση, φροντίδα. Αλλά ως πού μπορεί να φτάσει; Ποια είναι τα όριά της;
- Η δομή αυτή συντελεί σε μια « Διάγνωση του παραδοσιακού » σχολείου αν για κάποιους μαθητές το πέρασμα σε αυτή συνεπάγεται πιο επιτυχή φοίτηση;
- Η ελευθερία δεν παραχωρείται, αλλά κατακτιέται

Νόμοι και πειθαρχία: διάφορες τεχνικές εκπροσώπων της νέας και σύγχρονης παιδαγωγικής

- L'école des Roches, Edmond Demolins, αρμοδιότητες σε μεγαλύτερους μαθητές επιλεγμένους από καθηγητές
- Janusz Korczak, Το δικαστήριο των παιδιών
- Σχολεία του Αμβούργου, « Από το χάος, η τάξη »
- A. S. Neill, Summerhill, Γενική Συνέλευση
- Θεσμική παιδαγωγική, Οι ζώνες συμπεριφοράς
- Παιδαγωγική της αυτοδιαχείρισης, η επιτροπή δικαιοσύνης και η συλλογικότητα

Βιβλιογραφία

Ardoino Jacques, Lourau René, *Les pédagogies institutionnelles*, Paris, PUF, 1994.

Autogestions, Les passions pédagogiques, n° 12/13, hiver 1982-83.

Boumard Patrick, Lamih Ahmed (dir), *Les pédagogies autogestionnaires*, Ivan Davy, 1995.

Fonvieille Raymond, *Naissance de la pédagogie autogestionnaire*, Paris Anthropos, 1989.

Lamih Ahmed, *De Freinet à la pédagogie institutionnelle*, Paris, Ivan Davy, 1995.

Michaud Ginette, « Psychothérapie institutionnelle et Pédagogie », *Recherches*, numéro spécial, analyse institutionnelle et pédagogie (documents critiques et cliniques), FGERI, CERFI, Paris, septembre 1969, pp. 81-107.

Oury Fernand, Vasquez Aïda, *Vers une pédagogie institutionnelle ?*, Paris, Maspero, 1967, réédition Matrice, 1988.

Pain Jacques, *La pédagogie institutionnelle d'intervention*, Matrice, Vigneux, 1993.

Βιβλιογραφία

- Καρακατσάνη Δέσποινα, Μαρκαντές Ιωάννης, « Η βιογραφία και το παιδαγωγικό έργο του Célestin Freinet », Λάχλου Σοφία, Μπαλτάς Χαράλαμπος, Καρακατσάνη Δέσποινα (επιμ.), *Célestin Freinet, Θεσμική και κριτική παιδαγωγική, για ένα ελεύθερο, ανοιχτό και συνεργατικό σχολείο, Οι εκδόσεις των συναδέλφων*, Αθήνα, 2017, σελ. 16-38.
- *Σύγχρονα θέματα*, τεύχος 99, Αφιέρωμα, Παιδαγωγική Freinet, Έρευνα γύρω από ένα νεωτεριστικό σχολείο στη Γαλλία, Οκτ.-Δεκ. 2007. Εισαγωγή Μαρία Παγώνη. Yves Reuter, Τρόποι λειτουργίας του σχολείου.
- Φράγκος Χρήστος, *Ψυχοπαιδαγωγική, Θέματα παιδαγωγικής ψυχολογίας, παιδείας, διδακτικής και μάθησης*, Αθήνα, Gutenberg, 1984.
- Ταινία: Ο δάσκαλος που άφηνε τα παιδιά να ονειρεύονται, του Daniel Losset (2006)